nederliggende, zoo zal uw armoede u overkomen als een wandelaar, en uw gebrek als een gewapend man."

Dan weet de zondaar wel, dat hij zijn dag van God krijgt, om te arbeiden, maar hij zegt in zijn hart: »Ik zal toch goddeloos zijn, waarom zou ik ijdelijk arbeiden" (Job 9 : 29). Of als hij gearbeid heeft, betuigt hij in zijn zelfzucht: »De ziel des arbeidzamen arbeidt voor zich zelve, want zijn mond buigt zich voor hem neder" (Spreuke 16 : 26).

Als er geen brood in de broodkast, en geen geld in de hand is, dan roept en dwingt men om werk; maar als de honger niet steekt, en ons deel gewis is, dan schijnt lediggang verkieslijk, luiheid menschelijke weelde te zijn, en ziet ge zelfs in de eerste Christengemeente zulke nietsdoeners derwijs het leven der gemeente bederven, dat de heilige apostel dreigen moet: »Die niet werkt, die zal ook niet eten." Of elders: »Ook toen wij bij u waren, hebben wij u dit bevolen, dat zoo iemand niet wil werken, hij ook niet ete; want wij hooren, dat sommigen onder u ongeregeld wandelen, niet werkende, maar ijdele dingen doende, en daarom vermanen en bevelen wij den zoodanigen in den naam des Heeren Jezus Christus, dat zij met stilheid werkende, hun eigen brood eten."

Niet in het paradijs, noch voor, noch na den val, maar door Christus zelf is het uitgesproken: »Zijn er niet twaalf uren in den dag, zoo laat ons dan werken, zoolang het dag is, want de nacht komt, waarin niemand werken kan."

En zoo staat heel de Schrift tegen het bezig niets doen, waarin zoo menigeen ook onder ons zijn dagen doorbrengt, opstaande en zich kleedende, wat her- en derwaarts loopende en wat keuvelende, wat etende en wat drinkende, wat in het vuur of door het venster glurende, en dan zich weer nederleggende, om terug te keeren tot zijn vriend, den langen lieven slaap.

God in zijn Woord weet, dat werken een zegen, dat luiheid des duivels oorkussen is, en daarom maant dat Woord altoos van lediggang en luiheid af en prikkelt het tot arbeidzaamheid.

Zelfs van de schatrijke huisvrouw in Spreuken 31 heet het: »Zij staat op als het nacht is, en het brood der luiheid eet zij niet."

Bekeerd of onbekeerd maakt hier dus geen verschil, hier of hiernamaals, *altoos* te arbeiden is onze heerlijke menschelijke roeping, omdat we geschapen zijn naar het Beeld van Hem, die *altijd* werkt.

Rusten moeten we van onze *zondige* werken. Rusten mogen we op den *Sabbat* van onze slaafsche werken, om te rijker geestelijk bezig te zijn. En ook na den dood zullen we rusten van onzen aardschen arbeid; maar altoos te werken is *en blijft* de roeping, die we in onzen adelbrief als mensch van onzen God ontvingen.

En de uitkomst leert dan ook, dat een volk, dat een gezin, dat een persoon, die werkt, gelukkig is; maar dat lediggang een volk ten onder brengt, een gezin ontzet, en uw persoonlijk leven ontzenuwt.

En toch blijft er ook zoo een aanmerkelijk verschil bestaan tusschen hem die tot den Christus bekeerd is, en dengene die nog omdoolt buiten zijn Heiland.

Vooreerst natuurlijk hierin, dat een bekeerd mensch, die den luiaard speelt en zijn dagen in ijdelheid doorbrengt, veel schuldiger voor zijn God staat.

Maar dat spreekt zoo vanzelf, dat er nauwelijks op behoeft gewezen te worden, ook al zullen heel wat belijders, en vooral belijderessen van den Heere, goed doen, dat ze ook hier op merken.

Edoch er bestaat nog een ander verschil, en dat verschil grijpt veel dieper in. Het is namelijk hierin gelegen, dat de onbekeerde werkt om de spijze *die vergaat*, en dat de bekeerde althans werken *kan* om de spijze, die blijft tot in het *eeuwige* leven.

De zondaar als zoodanig werkt, en moet werken, om brood te hebben, om met het alzoo verkregen brood zijn leven te onderhouden.

Hij staat in de vernedering.

Hij weet wel, dat zijn lichaam in waardij ondergeschikt is aan zijn ziel; maar toch, schier heel zijn leven gaat op in de zorge, om *dat lichaam* te voeden en te onderhouden.

Dat zet men thans wel in geld om, maar dit maakt geen verschil. In schier elk huisgezin gaat bijna al het geld dat inkomt, aan het lichaam op. Om te wonen, om het lichaam te bekleeden, om het lichaam in stand te houden.

Zoo werkt men om loon, men werkt om geld, om voor dat geld brood en kleedij te koopen, en de regel des levens blijft nog altoos voor de millioenen en nogmaals millioenen van ons geslacht: »In het zweet uws aangezichts zult gij brood eten."

Die ordinantie is Gods ordinantie voor den zondaar, en de menschheid ontkomt er niet aan.

Want wat men zegt, dat toch velen, die in hoogen stand leven, *niet* voor hun brood arbeiden, is ten deele onwaar. Arbeiden met den geest is ook arbeid. Veel zwaarder arbeid zelfs. En als er storm opkomt op zee, en de lichtmatroos bij het huilen van den wind in het want moet, om de zeilen te reven, terwijl de stuurman rustig op de brug staat, zal toch niemand zeggen, dat nu wel die matroos arbeidt, maar die stuurman niet.

En wat die kleine groep aanbelangt van rijke lieden, die leven van opgegaard geld en brood en meer dan brood hebben, ook al werken ze niet, ook hun wacht het oordeel Gods, indien ze hun roeping niet verstaan hebben, om, waar ze die weelde genoten, te volijveriger bezig te zijn voor de hoogere belangen des volks en in de dingen van het Koninkrijk Gods.

Maar voor den bekeerde neemt God de Heere nu die vernedering van den arbeid weg.

Hij is weer *kind* van zijn God geworden.

En gelijk nu in het huisgezin het kind helpt en mede-arbeidt, zonder er bij te denken: »Daarmee verdien ik mijn brood", maar alzoo arbeidt om geen andere reden, dan omdat moeder het zegt en overmits het aan dat helpen van moeder lust heeft, zoo ook is het voor den Christen geworden.

Zorge voor zijn brood kent hij niet. Wat toch zou hij bezorgd zijn voor zijn leven, zeggende: Wat zal ik eten, of waarmede zal ik mij kleeden? Doen niet de Heidenen alzoo? En als hij aanziet de vogelen des hemels, dat ze noch zaaien noch maalen, en nochtans door zijn God gevoed worden, kan hem dan het vertrouwen ontzinken op zijn Vader die in de hemelen is?

Nu zeggen we niet dat ieder Christen zóó staat, maar wel dat hij zoo staan moet.

Gelijk een kind niet voor zichzelf zorgt, maar zijn vader zorgen laat voor hem, en nu voor vader werkt, *omdat* hij zijn vader is, met lust en liefde en in gehoorzaamheid, — zoo ook laat een kind van God de zorge voor zijn brood aan zijn God over, en inmiddels werkt hij al de uren van den dag in den dienst van zijn God.

Wat hij in zijn werk zoekt is dus niet het loon, niet het geld, niet het brood, maar *het welbehagen zijns Gods*.

Hij is bij zijn God thuis, bij zijn God in dienst, en nu werkt hij al den dag in zijn Goddelijk beroep, omdat zijn God hem daarin gesteld heeft, of hij daarin zijn God mocht behagen.

Zoo werkt hij niet om daardoor brood te erlangen, d. i. niet om de spijze die vergaat, maar om het welbehagen en de gunste zijns Gods te genieten, d. i. om de spijze die blijft tot in het eeuwige leven.

Aldus is de vernedering overwonnen.

Het is niet meer heel het leven opgaande in de zorge voor het lichaam; maar omgekeerd ook de meest slaafsche en stoffelijke arbeid ingetrokken in den dienst van zijn God en daarom in zijn God geheiligd.

Elken morgen, dat weer een dag begint, is het zijn vraag en zijn bede: »Wat wilt Gij Heere, dat ik doen zal?" En elken avond, als weer de dagtaak volbracht is, legt hij het offer daarvan voor zijn God neder, gevende Gode de eere.

Amsterdam, 26 Januari 1894.

Ineensmelting.

Gelijk we steeds vertrouwen dorsten, begint het denkbeeld dat de A's en B's weg moeten, steeds dieper wortel te schieten.

Wel staan we tegen zulk een denkbeeld dan eerst met ons hardnekkig conservatisme o, zoo bedenkelijk en met honderd vragen op de lippen over. Maar onderwijl gaat het werk des Geestes toch door. Het plichtsbesef wordt geprikkeld. Een gevoel voor hooger roeping ontwaakt. En het einde is, dat men toch komt, waar God ons hebben wil.

Zoo las men nu weer in de *Utr. Kerkbode* dit verblijdend bericht:

Wij kunnen onze Lezers verblijden met de mededeeling, dat de zaak der ineensmelting der beide Gereformeerde Kerkformaties hier ter stede een belangrijke schrede verder is gekomen.

Ten vorigen jare waren op voorstel van kerkeraad A de onderhandelingen geschorst tot na afloop van de Synode.

In den loop van October meende echter Kerkeraad B te moeten herinneren aan den stand van zaken met verzoek, dat nu de Broeders van kerk A de afgebroken onderhandelingen zouden opvatten en hun voorstellen zouden kenbaar maken.

Dit vond bij hen gereeden ingang. Zij togen aan den arbeid en in het laatst van December kwam hun bericht in, dat ook hun concept voor de ineensmelting gereed was.

Alsnu konden de deputaten door beide Kerkeraden reeds in Dec. 1892 benoemd, om zoo noodig de beide concepten eensluidend te maken, hun eigenlijken arbeid aanvangen.

Zij mochten daarin boven bidden en denken voorspoedig zijn.

Hun taak was ook niet zwaar, aangezien het verschil tusschen de beide concepten niet groot was.

Zij hebben nu met gemeen goedvinden een eensluidend concept verkregen, dat nu binnen kort aan elk der beide kerkeraden zal worden voorgelegd.

Bijzondere bezwaren of moeilijkheden, die nog zouden kunnen tegenhouden, waren aan geen dezer Broederen bekend.

Mag de gang van zaken zóó blijven, dan is er alle grond voor de verwachting, dat misschien reeds op de Classis van Mei a. s. de zaak haar beslag krijgt.

Ons dunkt, dit is metterdaad een goed bericht, waarover alle gereformeerden zich zullen verblijden en waarvoor allen, die om deze zaak den Heere gebeden hebben, Hem zullen danken.

Hij doe 't ons wel gelukken.

Voeg hier nu bij, dat ook in de hoofdstad de zaak der ineensmelting uitnemend vordert, en vraag u dan af, of zulke voorbeelden niet ook voor andere stadskerken welhaast aanstekelijk zullen blijken.

Slechts dwinge men niets, en overhaaste niets.

De harten moeten *willig* worden gemaakt; door bedaard overleg moet men de opgerezen bedenkingen doen verdwijnen; en waar men ineensmelt, moet men niet tegen wil en dank aaneen*gesmeed* worden, maar veeleer, als twee stroomen van gelijken oorsprong, ineen*vloeien*.

Vicariegoederen.

Er zijn in de dagen vóór de Reformatie ook hier te lande door tal van personen, bij het leven, of bij testamentaire dispositie, zekere goederen of gelden afgezonderd, die bestemd werden, om een stichting te vormen voor velerlei geestelijke doeleinden.

Die goederen droegen en dragen de onderscheidene benamingen van Vicariegoederen, Kapellaniegoederen, Memoriegoederen, Getijdegoederen, Beneficien, Leenen, of Praebenden; en waren bestemd, om uit de opbrengst dezer goederen vicarissen en kapelaans te salarieeren, zielmissen te laten lezen, de studiën van jonge mannen te ondersteunen, enz.

Deze stichtingen stonden onder het beheer van curatoren, patroons of collatoren, en in de stichtingsbrieven was aangegeven én voor welk doel elk goed bestemd was, én door wie over deze goederen het beheer zou worden gevoerd.

Toen nu in de dagen der Reformatie vele patroons, curatoren en collatoren de Roomsche kerk vaarwel zeiden, en met de Reformatie meegingen, achtten zij zich niet meer gehouden, de revenuën dezer goederen te besteden voor het in den stichtingsbrief aangegeven doel.

Wie Gereformeerd was, en alzoo aan geen missen voor de zielen in het vagevuur geloofde, kon niet met goede conscientie zulke missen laten lezen voor een gestorven vader of grootvader, die z. i. nooit kon geweest zijn in een vagevuur dat niet bestond.

Dit en zooveel meer, heeft toen aanleiding gegeven, dat deze bewindvoerders de opbrengst dezer goederen bestemd hebben voor een gewijzigd, naastliggend doel, en zoo is het gekomen, dat deze gelden van toen af veelal bestemd werden voor verhooging van predikantstraktementen en voor het uitloven van beurzen aan studeerende personen. Hier en daar heeft zelfs de Overheid zich in deze zaak gemengd, en soms tamelijk eigenmachtig over deze soort stichtingen beschikt.

Maar, en dit was veel erger, lang niet zoo weinige patroons, van alle controle ontslagen, en zich aan de bepalingen van den stichtingsbrief niet meer gebonden achtende, hebben zich toen niet ontzien, om van lieverleé deze soort goederen te gaan besteden ten eigen profijte of ten profijte van familieleden.

Ze deden dit op drieërlei manier.

De één benoemde zich zelf tot genothebber van zulke goederen. Hij werd dan ondersteld zelf te studeeren. En daar levenslang die studiën niet ten einde liepen, streek hij eenvoudig levenslang het geld op.

Een tweede achtte zelfs die fictie te omslachtig en vermengde de bezittingen van zulk een stichting eenvoudig met zijn eigen bezit.

En een derde ging nog verder, en teneinde alle navraag af te snijden, liet hij de goederen van zulk een stichting eenvoudig verkoopen.

Op die wijs nu zijn er gansche reeksen dusgenaamde vicariegoederen door vele familiën eenvoudig vervreemd en geëigend.

Voor de conscientie praatte men dit dan goed door de overweging, dat de stichter, had hij geweten wat komen zou, zulk een stichting nooit in het leven zou hebben geroepen, en dat de nu afgezonderde goederen dan toch in het familiebezit zouden zijn gebleven.

Dit nu heeft aanleiding gegeven, dat de Regeering bij Koninklijk Besluit van 28 Februari 1880 No. 7 een Staatscommissie in het leven riep, om naar deze soort stichtingen een onderzoek in te stellen, en aan de Regeering een concept-reglement voor te leggen, dat voortaan den staat en het beheer van deze goederen regelen zou.

Deze Staatscommissie heeft het er van genomen.

Immers eerst in 1889, dus *negen* jaren na dato heeft ze verslag van hare werkzaamheden gedaan.

Een verslag dat, zelfs na zoo lange periode van voorbereiding, nog schier in elk opzicht teleurstelt; want het geeft ons niet een historisch overzicht, noch een statistisch verslag van deze goederen; en het reglement, dat wordt aangeboden, is niet eenparig ontworpen.

De heeren Prof. De Geer van Jutfaas en Ds. W. van Beuningen namelijk konden zich *niet* met het besluit der Commissie vereenigen, en dienden een afzonderlijk concept in.

Zichier van *beide* concepten de voornaamste bepalingen.

In het concept der Commissie worden deze artikelen voorgesteld:

Art. 1. Onder de algemeene benaming van vicarie-goederen, verstaat deze wet die goederen van kerkelijken oorsprong, eertijds hoofdzakelijk voor kerkelijke diensten, en tot opleiding van de daartoe geroepen geestelijke beneficianten bestemd, die thans onder de bijzondere benaming van vicarie-goederen, kapellanie-goederen, memorie-goederen, getijdegoederen, beneficien, leenen of praebanden bekend staan.

Art. 2. Deze wet beschouwt de vicarie-goederen als stichtingsgoederen.

Art. 3. De inkomsten dier vicarie-goederen worden *uitsluitend* bestemd tot ondersteuning van jongelingen die aan eene binnen het Rijk gevestigde instelling van openbaar of bijzonder hooger onderwijs worden opgeleid, tot tijdelijke verbetering der traktementen van bedienaren van den openbaren godsdienst, en van de inkomsten van kerkvoogdijen en van scholen bij erkende kerkgenootschappen.

De verhouding volgens welke die inkomsten overeenkomstg wettelijke verordeningen in sommige provincien tot dusver voor genoemde doeleinden worden aangewend, blijft bestaan.

Art. 4. Collator als persoon of in betrekking of hoedanigheid is hij, die door de stichtingsbrieven wordt aangewezen, of, krachtens rechtsgeldigen titel, het collatierecht heeft verkregen.

Bij gebreke van aanwijzing van een bepaalden persoon, wordt de oudste naaste mannelijke bloedverwant van den laatsten collator of onder de nazaten van den stichter in de mannelijke linie, als zoodanig erkend, en bij ontstentenis van dezen de oudste naaste vrouwelijke bloedverwant.

Bij geheel ontbreken van bloedverwanten in de mannelijke linie gaat het collatierecht over in de vrouwelijke linie, en wanneer ook deze is uitgestorven, geschiedt de beweging door Onzen Commissaris in de provincie, binnen welke de vicarie is gesticht.

Art. 8. Om met de inkomsten eener vicarie te worden begiftigd, wordt de leeftijd van minstens 12 jaren vereischt.

Het genot eindigt zoodra de begiftigde zijne studien heeft voltooid of die staakt.

Zij die voorbereidende inrichtingen van hooger onderwijs bezoeken, mogen niet langer dan zeven, zij die inrichtingen van werkelijk hooger onderwijs bezoeken, niet langer dan zes jaren genot hebben van eene vicarie.

De collator heeft het recht bij de begeving een korteren termijn voor het genieten der inkomsten te bepalen.

De begevingen mogen overeenkomstig nader vast te stellen regelen tusschentijds worden ingetrokken.

En in het concept-De Geer vinden we de navolgende artikelen:

Art. 1. Onder den naam van vicarie-goederen verstaat deze wet die goederen, fondsen en inkomsten, die thans bekend staan onder de benamingen van vicarie-goederen, kapellanie-goederen, memorie-goederen, getijdegoederen, beneficiën, leenen of praebanden.

Art. 2. Dece vicariegoederen, voor zooverre die thans niet zijn eigendom van eenig kerkgenootschap, zijn eigendom van den Staat.

Art. 3. De Staat beheert die goederen als een afzonderlijk fonds, volgens regelen door Ons te stellen bij algemeenen maatregel van bestuur en overeenkomstig de volgende bepalingen.

Art. 4. De inkomsten dezer goederen worden bestemd tot ondersteuning van hen die zich voorbereiden tot bedienaren van den Christelijken godsdienst bij eenig kerkgenootschap of tot eene andere maatschappelijke betrekking.

Art 5. Waar thans bedienaren van den godsdienst een gedeele der inkomsten van eene vicarie als bekende en wettige toelage tot hunne bezoldiging ontvangen, blijft dit gedeelte hun toegekend.

Art. 6. De toewijzing dier inkomsten geschiedt door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, met aanwijzing zoowel van het bedrag als van den tijd, dat het genot voor den begiftigde dienen zal. Die tijd kan nimmer langer zijn dan 10 jaren.

Art. 7. Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is bevoegd, ook vóór den afloop van den bepaalden tijd, het genot te doen ophouden, om redenen bij den door Ons te nemen algemeenen maatregel van bestuur aan te wijzen.

Art. 8. Als collator of patroon van vicariegoederen wordt diegene erkend, die door den stichtingsbrief is aangewezen of krachtens rechtsgeldigen titel het collatie- of patronaatrecht heeft verkregen volgens de regelen bij den stichtingsbrief gesteld.

Door verjaring of overdracht kan geen collatie- of patronaatsrecht verkregen worden.

Art. 9. De collator of patroon van bepaalde vicarie-goederen is bevoegd telkens als het genot der inkomsten van die goederen openvalt, daartoe een persoon aan onzen Minister van Binnenlandsche Zaken voor te dragen, die de vereischten om er mede begiftigd te worden bezit.

Art. 10. Waar de collator of patroon bekend is, zal Onze Minister van Binnenlandsche Zaken hem van het openvallen van het genot der inkomsten uit die vicarie-goederen, van welke hij collator of patroon is, kennis geven.

Zoo de collator of patroon binnen drie maanden na de kennisgeving geen persoon heeft voorgedragen, beschikt Onze Minister van Binnenlandsche Zaken daarover zonder verder de voordracht af te wachten.

Art. 11. Niemand kan met de inkomsten van vicarie-goederen worden begiftigd van welke hij zelf collator of patroon is.

Het verschil tusschen deze twee concepten schuilt dus, gelijk men ziet, vooral in deze twee hoofdpunten. De Staatscommissie wil de stichtingen *stichtingen* laten blijven, terwijl het concept-De Geer alle vicarie-goederen tot *Staatseigendom* wil verklaren. En ten andere wil het concept-De Geer de oorspronkelijke specifiek-*Christelijke* bestemming van deze goederen handhaven, terwijl de *Staatscommissie* ze toewijst aan het onderwijs in het gemeen.

Wat nu het laatste punt betreft, staan we aan de zijde van de heeren De Geer en Van Beuningen. Ook wij gelooven dat het niet aangaat het oorspronkelijk geestelijk, en dus specifiek Christelijk, doel, waarmee soortgelijke stichtingen in het leven zijn geroepen, zoo rauwlings prijs te geven.

Daarentegen dunkt ons wat het eerste punt aangaat de voorslag der Staatscommissie doelmatiger.

Want wel bedoelt het concept-De Geer geen roof. Integendeel de reden waarop dit concept rust is deze: Het doel waarvoor deze gelden bestemd zijn, is weggevallen. Dus zijn deze goederen in den staat van *bona vacantia* gekomen. En als *bona vacantia* vervallen ze vanzelf aan den Staat.

Hiertegen zij intusschen opgemerkt, dat het op zichzelf *niet* onmogelijk zou zijn, zeer vele dezer vicarie- en andere goederen, thans weer aan hun oorspronkelijke bestemming te doen beantwoorden. Immers de Roomsche kerk is in tal van plaatsen, waar zulke goederen een locale bestemming hadden, weer opgetreden. We verstaan het dan ook zeer goed, dat het eenige Roomsche lid der Commissie, de heer Van Lommel, weigerde tot het concept mede te werken.

Doch al achten we, dat zulk een redintegratio te ver zou gaan, toch kan o. i. kwalijk beweerd, dat de meeste dezer goederen niet nog als stichtingen kunnen voortbestaan, en aan het naastgelegen doel kunnen dienstbaar worden gemaakt.

Had men in plaats van een *generale* regeling voor al deze goederen, ze gesplitst in soorten, dan ontkennen we niet, dat er ook dezulke onder zouden gevonden zijn, die rechtens als *bona vacantia* aan den Staat vervielen. Maar nu men er de voorkeur aan gaf, wat o. i. een fout is, om alles over één kam te scheren, verdient het behoud van het karakter van stichtingen stellig voorkeur.

Wel verstaan we, dat de heeren De Geer en Van Beuningen aan eigening door den Staat de voorkeur gaven, om eens voorgoed alle misbruik af te snijden; maar vooral in dagen, waarin de geldigheid van het recht tegenover den Staat zoo veelszins in perikel komt, blijft zulk een maatregel ons ongewenscht en in hooge mate bedenkelijk voorkomen.

Kon men daarom uit het concept der Commissie die artikelen overnemen, die het karakter van *stichtingen* dekken, en uit het concept-De Geer de artikelen over de bestemming dezer goederen regelen, dan zou men ongetwijfeld nader aan een gezonde oplossing komen.

Veel liever echter hadden we gezien, dat de Regeering begon, met eerst bij de wet uitsluitend de verplichting tot het indienen van statistische gegevens binnen bepaalden termijn vast te stellen, en zulks onder bedreiging van zeer ernstig gemeende boete. In de tweede plaats kon ze dan bij dezelfde of bij een tweede wet de rekenplichtigheid aan de Overheid en het verbod van alle vervreemding invoeren. En was op die wijs eenmaal een overzicht van den stand van zaken mogelijk geworden, en voor het oogenblik te ergerlijk misbruik afgesneden, dan zou ons een nader onderzoek van de afzonderlijke stichtingen hebben toegelachen, teneinde ze te classificeeren, en voor de verdere bewindvoering over elke soort stichtingen en de bestemming harer revenuën, afzonderlijke bepalingen te maken.

Terloops merken we nog op, dat beide concepten ook het *bijzonder* onderwijs eeren.

Een schrede vooruit!

Wetenschappelijke opleiding.

IV.

Geleerdheid is, zoo sloot onze laatste conclusie, ganschelijk nog geen *wetenschappelijkheid*. Allerlei in u opgenomen en aangeleerde kennis, maakt u nog allerminst tot een *wetenschappelijk* man, ja, is op zich zelf nog in het minst geen waarborg, dat ge wetenschappelijk zijt *opgeleid*.

Vraagt men ons nu, waarin het wetenschappelijk element dan wel bestaat, dan beginnen we met een beeld.

Een pantserschip eerste klasse steekt in zee en heeft aan boord, allerlei gewapend en ongewapend scheepsvolk, een officierskorps als *état-major* en officier-machinisten.

Nu weet ieder aan boord, dat het logge, zware schip *door stoom* vooruitkomt. Ook weet een ieder, dat daar midden in het schip *de machine* gonst en stoot, die dezen gang van het schip teweegbrengt. En ook weet, tot zelfs de koksmaat, u te verhalen, dat achteraan het schip de schroef of de schroeven zitten, die door de machine in beweging worden gebracht.

Reeds het officierskorps weet er iets meer van. Aan heeren officieren is uit boeken geleerd, hoe zulk een machine in elkaar zit. Hun is gezegd, waar op de brug de signalen zijn, om die machine in beweging te doen komen, en hoe men die signalen richten moet, om zus of zoó te manoeuvreeren.

Maar toch ook bij het officierskorps is de kennis van de machine een hoogst oppervlakkige en uitwendige, en als er straks een defect aan de machine komt, geeft de bevelvoerende officier niet zelf zijn orders, wat er aan de machine gedaan moet worden, maar roept hij den officier-machinist.

Deze toch is de man aan boord, die in zake de machine specialiteit is.

Niet alsof hij zelf, in zake de machine, een scheppend genie zou zijn. Dat hoeft althans niet. En best mogelijk, dat hij buiten staat zou blijken, om onder zijn leiding een machine te laten bouwen.

Daarvoor zijn weer andere mannen, de mannen van de werf.

Maar, en dit heeft de officier-machinist boven heel de overige bemanning voor, hij kent de machine door en door. Hij heeft de machine tot in haar beginsel van actie bestudeerd. Hapert er iets, dan weet hij waar de oorzaak van die hapering schuilt. En moet er dan iets van scheef recht worden gezet, dan is hij de man.

Voor hem is de machine doorzichtig in al haar geledingen en tot in haar uitgangspunt. Voor hem bestaat in die machine niet enkel de uitwendige verschijning, maar hij doorziet ze in haar innerlijk wezen en beloop. En dat doorzicht bezit hij, niet omdat hij het in een boek of op een plaat zoo zag, maar omdat hij in heel de machine zelve met eigen oogen het zoo ziet, en alzoo in staat is, bij elk haperement zich een zelfstandig oordeel omtrent den staat der machine te vormen.

Welnu, met dit beeld voor oogen, zal men het eigenlijk karakter van de wetenschappelijke opleiding gemakkelijk vatten kunnen.

De gewone lieden (hier het scheepsvolk) leven meê, en genieten het leven, en stellen zich tevreden met de gewone kennis, dat het zóó en zóó toegaat.

De beter onderleide personen hebben allerlei geleerd, dat de gewone lieden niet leeren, en bezitten deswege een zekere uitwendige kennis, hoe het alles in elkander zit, en zijn deswege in staat de dingen aan te wenden en te gebruiken.

De man van wetenschap is de man van de wert, die zelf construeeren kan.

En de »wetenschappelijk opgeleide" is als de officier-machinist, die de dingen tot in hun innerlijk bestand leerde bezien, en op grond van dit inzicht in den wortel der dingen, in staat is, met eigen oogen te zien en zich een eigen oordeel te vormen.

Nu schreef Ds. Gispen in de jongste *Bazuin*, dat ook onder ons den laatsten tijd de philosophie meer in eere was gekomen.

Verondersteld mag, dat hij dit in goeden zin bedoelde, en dan metterdaad zijn we het geheel met hem eens.

Hij had dan het oog niet op de valschelijk dusgenaamde wijsbegeerte, die nooit anders dan onheil stichtte, maar op de dege, echte, Christelijke wijsbegeerte, en constateerde zeer te recht het feit, dat, helaas, al te lang de Christenen zich hadden ingebeeld, als vergunde God de Heere hun, het schoone veld der Christelijke wijsbegeerte onbearbeid te laten.

Zeker, er is van de wijsbegeerte slag op slag misbruik gemaakt. Schrikkelijk is het, wat de valsche philosophie zich tegen God en zijn Gezalfde vermeten heeft. Reeds in oude dagen en nog. En daarom is het altoos van het hoogste aanbelang, dat we vooral bij de studie der philosophie scherp toezien, en rusteloos critiek uitoefenen, om het valsche van het ware uit te scheiden.

Maar ook kent men den regel, dat het *misbruik* nooit het *gebruik* mag opheffen, en zoo vloeit dan juist uit het veelvuldig misbruik voor ons des te duurder verplichting voort, om de ware, echte, Christelijke philosophie, die het Kruis van Golgotha tot middelpunt, en Gods Woord tot gids kiest, zoo ijverig we slechts eenigszins kunnen, te beoefenen.

Immers juist de philosophie is het, die scheiding maakt tusschen de *wetenschappelijk* en *niet* wetenschappelijk gevormde mannen.

Dit mag natuurlijk niet zóó verstaan, alsof iemand die de historie der philosophie onder de knie had, daarom reeds wetenschappelijk gevormd zou zijn. Ook dit toch kan nog plaats grijpen, zonder dat het tot iets anders dan tot *geleerdheid* komt.

Historie der philosophie zonder critiek onteert en ontsiert veeleer de wetenschap, omdat ze gemis verraadt aan eigen inzicht in de geweldige vraagstukken die bij uw oog voorbijgaan.

Maar zoo is de philosophie door onze vaderen dan ook nooit begrepen. Zij onderscheidden veeleer tusschen *vormelijke* en *zakelijke* wijsbegeerte, en schreven aan elk